

„ZVRHLÉ UMĚNÍ“ V PROTEKTORÁTU

Český termín „zvrhlé umění“ je překladem německého „Entartete Kunst“. Nacismus jím označoval umělecká díla, která neodpovídala jeho ideologickým požadavkům na rasově a ideově „čisté“, obsahově a vizuálně srozumitelné a nacionálněsocialisticky angažované umění. Nechvalně ho proslavila stejnojmenná výstava v Mnichově v roce 1937, dehonestující zejména tvorbu avantgardy. V protektorátu nacisté nepostupovali až tak radikálně, přesto ale z tohoto hlediska cenzurovali výstavy, galerijní sbírky apod. Označení „zvrhlé umění“ mnohdy sloužilo i jako nástroj k vyřizování osobních účtů. Příkladem je posudek napsaný malířem a grafikem Adolfem Alexem (Jelínkem) pro Ministerstvo školství a lidové osvěty v roce 1943. Týkal se výstavy Aloise Fišárka a posmrtné výstavy Alexova bývalého spolužáka Jana Trampoty. Alex odsoudil díla obou malířů jako „zvrhlá“ a ministerstvu nedoporučil jejich nákup. Uvedené ministerstvo sestavilo v roce 1944 zvláštní seznamy českých „zvrhlých“ malířů. Kritéria, podle kterých se při výběru postupovalo, znovu spíše svědčí o osobních postojích jejich autora či autorů, než o předem jasně definovaných pravidlech. Seznamy byly pravděpodobně určeny pro širokou síť Veřejné osvětové služby, která ministerstvu podléhala a měla dohlížet na umělecký provoz v jednotlivých regionech. Rovněž byly použity při výběru osob pro totální nasazení. Zcela nesporným měřítkem však byla rasová příslušnost. Za názornou ukázkou jeho uplatnění v praxi lze považovat doklad inventury umělecké sbírky pražského magistrátu v době jejího převodu z osvětového odboru na hospodářský. Je v něm přípis, že „obrazy Žida Alfréda Justitze: ‚Zátiší‘ a ‚Figurální komposice‘ nebyly převzaty pro Galerii.“ Malby kupodivu nebyly zničeny, ale uskladněny v depozitářích. Dodnes jsou součástí sbírek Galerie hlavního města Prahy, dokonce stále pod stejnými inventárními čísly.

Milan Pech

Literatura:

Stephanie Barron, *Degenerate Art. The Fate of the Avant Garde in Nazi Germany*, Harry N. Abrams, Los Angeles 1991.

Fritz Kaiser, *Führer durch die Ausstellung 'Entartete Kunst'*, Verlag für Kultur und Wissenschaftswerbung, Berlin 1937. (Dostupné z: <http://www.archive.org/details/Kaiser-Fritz-Fuehrer-durch-die-Ausstellung-Entartete-Kunst>)

Donald Kuspit, *Diagnostic Malpractice. The Nazis on Modern Art*, v: *Artforum* 25, November 1986, s. 90–98. (Dostupné rovněž z: Donald Kuspit, *The New Subjectivism: Art in the 1980s*, UMI Research Press, New York 1988, s. 93–106.)

Milan Pech, „Zvrhlé umění“ v protektorátu, v: Hana Rousová (ed.), *Konec avantgardy? Od mnichovské dohody ke komunistickému převratu*, Arbor vitae, Praha 2011, s. 99–112.

Peter Reichel, *Svůdný klam Třetí říše. Fascinující a násilná tvář fašismu*, Argo, Praha 2004, s. 299–309.

Karel Teige, *Entartete Kunst*, v: *Kvart* 4, 1945, č. 1., s. 42–59. (Dostupné rovněž z: Karel Teige, *Osvobození života a poezie. Studie ze 40. let*, Aurora, Praha 1994, s. 59–86.)